

§ 12. СУСПІЛЬНІ ПРАГНЕННЯ УКРАЇНЦІВ У РЕВОЛЮЦІЇ

91 | Погляд очевидця

Маніфестація на Софійському майдані в Києві. Березень, 1917 р.

92 | Погляд очевидця Зі спогадів Д. Дорошенка*

...19 березня відбулася українська маніфестація. Своїм грандіозним характером, своїм одушевлінням, своїм ентузіазмом вона перейшла всі наші сподіванки. В ній узяли участь понад сто тисяч людей... Українська маніфестація була переломним моментом в розвитку українського руху в Києві: тепер одразу і свої, і чужі побачили...

Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1918 рр.) // Укр. істор. журнал. – 1992. – № 6. – С. 131–140.

93 | Погляд очевидця Зі спогадів січового стрільця про події у Львові (початок листопада 1918 р.)

...В місті повно народу. Українці зворушені, захоплені і на radoцax мало не падуть собі в обійми. Більше чутливі плачуть сльозами найвисшої радості, що перевищає всі особисті втіхи на світі. Українська молодь обох полів увихається всюди з бравурою, заступає публіці дорогу, розпродуючи українські відзнаки...

Кузьма О. Листопадні дні 1918 р. – Львів, 2003. – С. 71.

1. Розгляньте джерела 91 і 92. Вони стосуються однієї і тієї самої події. Фраза Дорошенка свідомо обірвана. Придумайте варіанти її закінчення. Що спільного у цих джерелах?
2. З чим пов'язані спалахи національних почуттів в учасників подій (джерела 91–93)?

* *Дорошенко Д. І.* (1882–1951) – український державний і політичний діяч, історик, публіцист, був від партії Українських соціалістів-федералістів членом УЦР у 1917 р. та у 1918 р. – міністром закордонних справ Гетьманської держави.

94

Погляд очевидця**Д. Дорошенко про суспільні настрої українців восени 1917 р.**

...Легкість, з якою було проведено переворот, показувала, що у Великоросії для сприйняття радянсько-комуністичного устрою ґрунт уже був достатньо підготовленим і сам по собі сприятливим. Далеко не те було в Україні. Елементи, які були готові до сприйняття комунізму, склали тут досить тонкий прошарок, та й то лише у великих центрах, при тому являли собою людей немісцевих, прийшлих. У своїй великій масі селянин був налаштований як власник, як то було в Україні споконвіку. А головне – тут з весни 1917 р. проходив національний рух, який в тій чи іншій формі і ступені знаходив собі живий відгук серед широких кіл населення. Цей рух не зуміли використати його офіційні вожаки, а між іншим була повна можливість для України устояти проти хвилі більшовизму, що насувалась, і в національному відродженні знайти сили для здорового розвитку молоді державності і нормального будівництва життя.

Дорошенко Д.И. Война и революция на Украине // Революция на Украине. По мемуарам белых / Под ред. Н. Попова. – К., 1990 (репринтное издание 1930 г.). – С. 84–85.

95

Погляд очевидця**Про ідеологію селян**

У значенні політичному тогочасне село не мало, та й не могло мати будь-якої визначеної ідеології. Всі намагання заключалися двома моментами: земля і порядок. «Земля тепер наша і нікому її не віддамо, – говорили селяни. – А хто наведе порядок, той і буде керувати – і більше нам нічого не треба».

Гуреев В. Екатеринославский поход // 1918 год на Украине / Под ред. С. Волкова. – М.: Центрполиграф, 2001. – С. 274.

96

Погляд очевидця**В. Андрієвський про суспільні настрої українського селянства**

...На селі зараз ведуть агітацію тільки самі українські соціалісти. Тільки вони репрезентують усі українські партії, бо інших українців на селі не чути. Ви добре знаєте методи

* *Махно Н.І.* (1888–1934) – український повстанський ватажок 1918–1921 рр., анархіст; боровся проти німецьких окупантів та Гетьманату, згодом проти Директорії УНР, російських білогвардійців, більшовиків.

пропаганди, як і самих агітаторів. Через них вже починається безладдя на селі, статочні селяни – хазяїни почувають ненависть і відразу не тільки до самих проповідників й до всього, що вони проповідують. В той спосіб серед заможнішого і спокійнішого селянства українська справа стає все менше популярною, бо українство ідентифікують з соціалістичними засадами, які противні справжньому російському хліборобові – власнику багатішму чи біднішому – однаковісінько...

Андрієвський В. З минулого (1917 р. на Полтавщині). – Берлін: Українське слово, 1921. – С. 58.

97

Офіційний документ**Наказ № 1 Нестора Махна* по Революційній партизансько-повстанській армії України**

...Задачею нашої революційної армії... є чесна боротьба за повне визволення трудящих України від усякого поневолення, за повне розкріпачення праці.

Кожний революційний Повстанець повинен пам'ятати, що як його особистими, так і всенародними ворогами є особи багатого, буржуазного класу, незалежно від того, росіяни вони, чи євреї, українці або французи з англійцями, а також... ті, хто захищає несправедливий порядок, тобто самозвані комісари, члени каральних загонів, чрезовичайок тощо.

Цит. за: Національні процеси в Україні. – Ч. 1. – С. 560.

98

Погляд очевидця**З мемуарів гетьмана П. Скоропадського**

Соціальні реформи я хотів проводити в напрямі збільшення числа самостійних господарств шляхом зменшення обширу найбільших маєтків. Я бачив, що соціалістичні ідеї чужі народній масі, що їх держиться тільки невелика купка одірваної від народу інтелігенції. Я ясно собі усвідомлював, що соціалістичні експерименти привели б неминуче до більшовизму, до знищення духовної та матеріальної культури, повернули б наш чудовий край на висохшу пустиню...

Цит. за: Історія України / Відп. ред. Ю. Сливка. – Львів, 1996. – С. 246.

3. Які прагнення для українських селян мали першочергове значення – соціальні чи національні? Чому? Як ваші висновки співвідносяться з точками зору Д. Дорошенка (джерело 94) та В. Андрієвського (джерело 96)?
4. Зверніться до матеріалів § 12. Якою мірою та які саме українські політичні сили враховували соціальні прагнення українських селян? Підтвердіть джерелами.
5. Які варіанти поєднання національно-державного та соціального устрою України обрало б, на вашу думку, українське селянство:
- самостійність України + зрівняльний розподіл землі;
 - самостійність України + збереження старої земельної системи;
 - Україна у складі федерації + зрівняльний розподіл землі;
 - Україна у складі федерації + збереження старої земельної системи?
6. Хто з українських політиків пропонував обрану вами модель? Які верстви могли слугувати соціальною базою для втілення кожної моделі? Обґрунтуйте.

99

Погляд дослідника

...Пригноблення України російським царством, експлуатація заможним єврейським населенням, в основному купецтвом, українців-селян виховувало у селянських масах національну ненависть до «москалів» і «жидів», яка постійно підтримувалася шовіністично настроєною українською інтелігенцією. Це стало дуже помітно в найпереломніший момент революції, тобто на рубежі 1917–1918 рр.

Ермаков В.Д. Махновщина: некоторые социально-бытовые аспекты повстанческого движения крестьян Украины // Социологические исследования. – 1991. – № 3. – С. 77.

100

Погляд учасника подій

М. Грушевський про національне питання в Україні у березні–квітні 1917 р.

Ми думаємо якраз, що Україна не тільки для українців, а для всіх, хто живе на Україні, а живучи, любить її, а люблячи, хоче працювати для добра краю і його людності, служити їй, а не обирати, експлуатувати для себе.

Всякий, хто водиться з такими поглядами, дорогий співгромадянин для нас, незалежно від того, хто б він не був – великорос, жид, поляк, чех. А хто хоче тільки жити з праці народної, бути паразитом, поїдателем солодких кусків – той нам не потрібен, без різниці, чи він неукраїнець, чи українець.

Грушевський М. Вільна Україна // Великий українець: Матеріали з життя та діяльності М. Грушевського. – К.: Веселка, 1992. – С. 109.

101

Офіційний документ

З Конституції Української Народної Республіки

69. Кожна з населяючих Україну націй має право в межах УНР на національно-персональну автономію, цебто право на самостійне устроєння свого національного життя, що здійснюється через органи Національного Союзу, влада якого шириться на всіх його членів, незалежно від місця і поселення в УНР. Це є невід'ємне право націй, і ні одна з них не може бути позбавлена цього права або обмежена в ньому.

Історія української Конституції. – С. 111.

7. Чи можна погодитися із твердженням автора джерела 99 про шовінізм української інтелігенції? Підтвердіть чи спростуйте його точку зору.

